

Natuurcompensatie landaanwinning
Het bestuurlijk stakeholdersproces

29 november 2001

TOP-027

**NATUURCOMPENSATIE LANDAANWINNING
& LEEFBAARHEIDSPAKKET VOORNE EN GOEREE
Akkoord bestuurlijk stakeholdersoverleg**

*Procesteam
p/a DHV Management Consultants
Th. Klink, R. Kohlmann, E. Blom
Postbus 1076
3800 BB Amersfoort
tel. 033-4683000
fax 033-4683001
info-mc@dhv.nl
www.dhvmc.nl*

VOORWOORD

Bij het vaststellen van PKB+ deel 1 van het Project Mainport-ontwikkeling Rotterdam bleek dat nader onderzoek en overleg noodzakelijk was over het onderwerp “mitigatie en natuurcompensatie van de landaanwinning” om in PKB3 een gedragen besluit te kunnen nemen.

De gemeente Rotterdam heeft dit serieus opgepakt door een onderzoek te laten verrichten door het Expertisecentrum PMR naar de compensatie-opties van PKB1. Daarnaast heeft de gemeente Rotterdam een bestuurlijk overlegproces gestart met vijftien direct betrokken partijen: zowel maatschappelijke organisaties als een aantal niet-rijksoverheden.

Op basis van een oriënterende gespreksronde in juni heeft in de maanden september tot en met november een intensief bestuurlijk overlegproces plaatsgehad. De creativiteit en wil van alle deelnemers om er samen uit te komen, heeft geleid tot dit akkoord. Het akkoord is uiteindelijk ondertekend door vijftien partijen. Eén overlegpartner, het Productschap Vis, heeft om zijn moverende redenen besloten het akkoord uiteindelijk niet te steunen.

De gemeente Rotterdam heeft toegezegd de afspraken in dit akkoord in het vervolgproces van realisatie van de landaanwinning gestand te doen. Ik ben er dan ook van overtuigd dat dit resultaat voor alle akkoordpartners van grote waarde is.

Hans Alders

Voorzitter bestuurlijk stakeholdersoverleg

INHOUD

BLAD

- 0. KERN VAN DIT AKKOORD
 - 1. VERTREKPUNT PKB EN DIT AKKOORD
 - 1.1 Context: PKB+ Project Mainportontwikkeling Rotterdam
 - 1.2 Status van dit akkoord
 - 1.3 Uitgangspunten overlegproces
 - 1.4 Doorwerking advies in PKB3, bestuurlijk convenant met het rijk, Programma van Eisen of anderszins
 - 2. VOORVEREISTE: EFFECTEN INGREEP BEPERKEN
 - 2.1 Mitigatie en optimaal gebruik
 - 2.2 Aandachtspunten voor vervolg
 - 3. RUIMTELIJK RESERVEREN 1000 HA & REALISATIE EERSTE FASE
 - 4. EU-NATUURCOMPENSATIEPAKKET TOEGELICHT
 - 4.1 Zeenatuur-effecten en compensatie-opgave
 - 4.2 Oostvoornse Meer
 - 4.3 Zeereep- en droog duin-effecten en compensatie-opgave
 - 4.4 Andere natuureffecten en compensatie-opgave
 - 5. EXTRA LEEFBAARHEIDSMATREGELN VOORNE EN GOEREE
 - 5.1 Leefbaarheidsmaatregelen als extra compensatie
 - 5.2 Leefbaarheidsmaatregelen op Voorne
 - 5.3 Leefbaarheidsmaatregelen op Goeree
 - 6. OVERIGE COMPENSATIE GOED REGELN
- BIJLAGE 1 SAMENSTELLING STAKEHOLDERSOVERLEG

0. KERN VAN DIT AKKOORD

Situatie landaanwinning en natuurcompensatie

Het kabinet streeft er naar om PKB+ deel 3 in december 2001 vast te stellen. De ontwerp-Planologische Kernbeslissing (PKB+ deel 1) en het nader onderzoek naar de daarin opgenomen acht compensatie-opties vormen het vertrekpunt.

Voor het nemen van een kabinetsbesluit (PKB+) over de ruimtelijke reservering van een gebied voor een landaanwinning van 1000 ha, is tevens een besluit gewenst over de ruimtelijke reservering van de daartoe benodigde natuurcompensatie. Het besluit over de landaanwinning en natuurcompensatie dient te voldoen aan de richtlijnen van de EU-Vogel- en Habitatrichtlijn.

PKB⁺-besluit over ruimtelijke reservering

De ruimtelijke reservering van gebieden voor de landaanwinning, de zandwinning en de natuurcompensatie dient duidelijk in de PKB+ te worden vastgelegd. Het betreft een besluit over ruimtelijke reservering van ruim begrensde gebieden voor:

- 1000 ha landaanwinning;
- benodigde zandwinning op zee;
- zeereservaat 31.250 ha voor de Haringvlietmonding;
- 100 ha droog duin Delfland-buiten;
- 23 ha zeereep op Brouwersdam.

Deze vijf besluiten worden vastgelegd als concrete beleidsbeslissing (CBB) in PKB+ deel 3.

Ruimtelijk reserveren betekent dat op deze gebieden in de toekomst aanspraak gemaakt kan worden, indien dat ook echt nodig blijkt te zijn. Deze ruimtelijke reserveringsbesluiten zijn het resultaat van een finale afweging, concreet en de begrenzing is op kaart aan te duiden.

Overigens dient de PKB+ naast een besluit over ruimtelijke reservering ook randvoorwaarden voor het projectenspoor te bevatten.

Gefaseerde realisatie

Het besluit over de ruimtelijke reservering is iets anders dan de feitelijke realisatie. De feitelijke realisatie dient gefaseerd plaats te vinden. Per fase vindt realisatie plaats op basis van de marktvrage.

Ten aanzien van de realisatie van de eerste fase wordt uitgegaan van:

- landaanwinning, maximaal 400 ha;
- uitvoeringsbesluit zandwinning;
- 0 ha duin- en zeereepcompensatie;
- 12.500 ha zeereservaat met intensieve monitoring voor de Haringvlietmonding, met een maatregelenpakket ter verhoging van de ecologische waarden, door het weren van versturende gebruiksfuncties.

Het maximum van 400 hectare landaanwinning betreft een aannname die is gehanteerd om de omvang van het zeereservaat eerste fase te bepalen. Dit staat geheel los

van de tussentijdse evaluatie na 10 jaar danwel 500 hectare, zoals in PKB1 vermeld.

Meer aandacht voor natuurmitigatie

De referentie-ontwerpen zoals gepresenteerd in de PKB zijn nog niet geoptimaliseerd voor natuureffecten. Er dienen waarborgen te worden vastgesteld om de negatieve natuureffecten van de landaanwinning en zandwinning zo veel mogelijk te kunnen voorkomen of beperken. Door te sturen op het gebruik, fasering en ontwerp van de landaanwinning kan de omvang van de te compenseren natuurwaarden wellicht sterk worden teruggebracht. Bij het ontwerp van de verschillende fasen worden eisen gesteld aan de mitigatie van natuureffecten en een natuurcompensatieplan opgesteld.

Herbeoordeling zeereservaat na 10 jaar of voor 2e fase

Ná 10 jaar zeereservaat met intensieve monitoring of vóór realisatie van de volgende fase (boven de 400 ha) vindt een herbeoordeling plaats van de wijze van "zeenatuurcompensatie" voor de gehele landaanwinning. Deze herbeoordeling omvat:

- de monitoringresultaten en effectberekeningen van de landaanwinning op natuurwaarden, visserij en recreatie;
- de monitoringresultaten van het zeereservaat bij de eerste fase (effecten op natuurwaarden, visserij en recreatie);
- onderzoeksresultaten van alternatieve mogelijkheden voor zeenatuurcompensatie van de landaanwinning; waaronder onderzoek naar een open Grevelingen door een stormvloedkering in de Brouwersdam.

Op basis van deze herbeoordeling dient bekeken te worden of het zeereservaat als natuurcompensatiemaatregel dient te worden voortgezet en in welke vorm, of dat er een andere zeenatuurcompensatie-optie de voorkeur verdient, of een combinatie van zeereservaat met een andere optie.

In het akkoord is een lijst met acties opgenomen die verricht dienen te worden ten behoeve van het instellen en monitoren van het zeereservaat voor, bij en na de eerste fase landaanwinning. Tevens is aangegeven dat de gemeente Rotterdam verantwoordelijk is en zich hierbij laat begeleiden en adviseren door een stuurgroep. De gemeenten Goedereede en Westvoorne, Stichting Noordzee, Natuurmonumenten en Produktschap Vis worden voor deze stuurgroep uitgenodigd.

Snelle start duinnatuurcompensatie

Gezien de lange ontwikkelingstijd van zeereep en met name droog duin, is het verstandig om zo snel mogelijk met de aanleg hiervan te beginnen, zodat de compensatie gereed is voordat de effecten van latere fasen van de landaanwinning optreden. De gemeente Rotterdam zal bij de eerste fase ten minste 10 hectare zeereep op de Brouwersdam realiseren. Voor de overige hectares en de duincompensatie voor Delfland heeft de gemeente Rotterdam de intentie snel de aanleg te starten. Een snellere start van de compensatiemaatregelen kan wellicht tot resultaat hebben dat uiteindelijk minder ruimte voor natuurcompensatie nodig is bij compensatie voor open droog duin.

Pakket leefbaarheidsmaatregelen Voorne en Goeree

Parallel aan het besluit over de verplichte natuurcompensatie voor de landaanwinning, is een besluit over extra leefbaarheidsmaatregelen voor Voorne en Goeree mogelijk. Dit pakket betreft een extra leefbaarheidskwaliteitsimpuls voor Voorne en Goeree en past in die zin goed in de leefbaarheidsdoelstelling van PMR en het pakket van het deelproject Bestaande Rotterdams Gebied. De extra leefbaarheidsmaatregelen versterken met name de natuurkwaliteit, recreatieve kwaliteit en leefkwaliteit. Dit sluit aan bij de dubbele doelstelling, zoals gehanteerd in het ROM-Rijnmond convenant.

Planschade en nadeelcompensatie goed regelen

De landaanwinning, zandwinning, natuurcompensatie- en leefbaarheidsmaatregelen kunnen schade veroorzaken voor organisaties, bedrijven of individuen, zoals visserij- en recreatie-ondernemingen. De stakeholders vragen het rijk om een goede planschade- en nadeelcompensatieregeling en om samen met de visserijsector te onderzoeken of voor hen een meer specifieke nadeelcompensatieregeling nodig is.

1. VERTREKPUNT PKB EN DIT AKKOORD

Van juni tot en met oktober 2001 hebben een aantal belanghebbende partijen (zie bijlage 1) met elkaar overlegd over het natuurcompensatievraagstuk in het kader van het Project Mainportontwikkeling Rotterdam (PMR). De gemeente Rotterdam, als projecttrekker landaanwinning, hecht belang aan een breed draagvlak voor het natuurcompensatiepakket van de landaanwinning. De gemeente heeft daartoe een overlegproces opgestart waarin een groot aantal direct betrokken (lokale) publieke partners en maatschappelijke organisaties deelnamen met als doel tot een gezamenlijk akkoord te komen.

1.1 CONTEXT: PKB⁺ PROJECT MAINPORT-ONTWIKKELING ROTTERDAM

In de Planologische Kernbeslissing-plus over het Project Mainportontwikkeling Rotterdam (PMR) stelt het kabinet maatregelen voor die de economische positie van de mainport moeten versterken en de leefbaarheid in de regio Rijnmond moeten verbeteren. Eén van deze maatregelen is de ruimtelijke reservering van een gebied voor een landaanwinning van 1000 ha netto. De gemeente Rotterdam is in het kader van PMR de projecttrekker inzake de landaanwinning.

Het verlies aan beschermde natuurwaarden¹ dat optreedt als gevolg van de landaanwinning dient volgens de Nederlandse en Europese regelgeving zoveel mogelijk te worden voorkomen of beperkt (mitigatie-plicht). Resterende natuureffecten dienen gelijkwaardig te worden gecompenseerd.

Het kabinet heeft hiervoor in PKB+ deel 1 acht natuurcompensatie-opties opgenomen, daarbij haar eigen voorkeur geduid en aangegeven dat in de periode tot PKB+ deel 3 een nadere keuze wordt voorbereid. Als projecttrekker van de landaanwinning is de gemeente Rotterdam verantwoordelijk voor de natuurcompensatie. Inzet van de gemeente Rotterdam is de creativiteit van de stakeholders aan te spreken in een poging voor PKB3 tot een akkoord te komen, waarvoor draagvlak is, dat voldoet aan de wetgeving en de Vogel- en Habitatrichtlijn en past in de financiële ruimte.

1.2 STATUS VAN DIT AKKOORD

Pas als al partijen het eens zijn over de volledige inhoud van deze tekst en dit schriftelijk bevestigd hebben, is er een akkoord.

¹ beschermd onder andere op basis van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) Structuurschema Groene Ruimte, Natura 2000 EU-Habitatrichtlijn en binnenkort EU-Vogelrichtlijn

Het onderhandelaarsakkoord wordt door de deelnemers aan het overleg met een positief advies voorgelegd aan en verdedigd naar de eigen achterban, bestuur of raad.

Bij overeenstemming over dit akkoord zal de gemeente Rotterdam zich inspannen het resultaat te verankeren in PKB3, het bestuurlijk convenant van de gemeente Rotterdam met het rijk en/of het Programma van Eisen. Het is in ieder geval bindend voor haar eigen handelen en voor het handelen van de andere deelnemers.

Het betreft een totaalakkoord, dat kan vervallen indien de Europese Unie, het kabinet of Tweede Kamer delen ervan niet overnemen of als één van de partijen zich terugtrekt.

1.3 UITGANGSPUNTEN OVERLEGPROCES

Onderstaande uitgangspunten zijn gehanteerd als randvoorwaarden in het overlegproces.

PKB deel 1 en EC PMR-onderzoek is vertrekpunt

De PKB+ deel 1 en de daarin genoemde opties voor natuurcompensatie zijn gehanteerd als vertrekpunt. De resultaten van het nadere onderzoek van het Expertise-centrum PMR over deze natuurcompensatie-opties zijn meegenomen als belangrijke informatie.

Geen nieuwe PKB's en KBA's

Er wordt in beginsel niet aangestuurd op nieuwe PKB's of Kosten-Batenanalyses in het vervolgtraject.

PKB+ deel 3 in december vaststellen

Er dient snel duidelijkheid te komen voor alle betrokkenen. De stakeholders zijn op de hoogte van het streven van het kabinet om nog deze kabinetsperiode een besluit te nemen over het PMR-pakket. De stakeholders zijn bereid zich actief in te zetten om tijdig een akkoord te bereiken over de natuurcompensatie. Voor de stakeholders staat de kwaliteit van de besluitvorming evenwel voorop.

EU-proof natuurcompensatiepakket

De natuurcompensatie van de landaanwinning dient zodanig te worden vormgegeven, dat voldaan wordt aan de wetgeving van de Nederlandse overheid, internationale verdragen en richtlijnen van de Europese Unie (EU-proof). Belangrijke uitgangspunten van de Habitatrichtlijn zijn, naast mitigatie van de natuureffecten, vervanging door vergelijkbare natuurwaarden en beschikbaarheid van de natuurcompensatie op het moment dat verwacht wordt dat de mogelijke natuureffecten gaan optreden. "EU-proof" betekent ook dat rekening wordt gehouden met andere EU-verordeningen en -bevoegdheden, zoals het Gemeenschappelijk Visserijbeleid (GVB).

Ruimtelijke reservering als CBB

Er zal een landaanwinning van 1000 ha netto (ca. 2500 ha bruto) in PKB3 ruimtelijk worden gereserveerd als concrete beleidsbeslissing (CBB). Het EU-proof natuurcompensatiepakket dient eveneens ruimtelijk gereserveerd te worden in PKB3, als een concrete beleidsbeslissing, tenzij dit juridisch niet mogelijk blijkt.

Karakter concrete beleidsbeslissingen

De concrete beleidsbeslissingen dienen zich te beperken tot het aangeven van de grenzen en/of randvoorwaarden. Op deze wijze blijft het mogelijk om naar aanleiding van onderzoeksresultaten, nieuwe inzichten of gewijzigde maatschappelijke situatie vigerende en/of voorgenomen maatregelen - binnen de aangegeven randvoorwaarden - aan te passen. De ruimtelijke reservering in de CBB begrenst een ruimer gebied dan benodigd (geldt zowel voor de landaanwinning, zandwinning als natuurcompensatie).

Optimalisatie natuurcompensatiepakket

Het natuurcompensatiepakket dient zodanig geoptimaliseerd te zijn, dat de natuureffecten volledig worden gecompenseerd, in een optimale afstemming met andere belangen in de regio, zoals de visserij en recreatie.

Aanvullende compensatiebehoefte kustregio

In de kustregio is sprake van een aanvullende compensatiebehoefte, aangezien er meer effecten zijn dan natuureffecten: geluid, stof, stankhinder, visuele hinder, sluipverkeer, effecten voor de recreatie, de beroepsvisserij, voor de vaargeul. De partijen streven naar een totaalpakket, waarin ook extra maatregelen zijn opgenomen die niet bijdragen aan de EU-proof natuurcompensatie-opgave maar wel aan de verbetering van de leefbaarheid in brede zin.

1.4 DOORWERKING ADVIES IN PKB3, BESTUURLIJK CONVENANT MET HET RIJK, PROGRAMMA VAN EISEN OF ANDERSZINS

Niet alle zaken uit dit akkoord kunnen en hoeven geregeld te worden in PKB3 zelf. Het dient nader bekeken te worden hoe dit te verankeren in PKB3, bestuurlijk convenant van de gemeente Rotterdam met het rijk, Programma van Eisen van de landaanwinning of anderszins.

2. VOORVEREISTE: EFFECTEN INGREEP BEPERKEN

De negatieve natuureffecten van de landaanwinning en zandwinning dienen zo veel mogelijk voorkomen of beperkt te worden, in het belang van alle stakeholders. Daarvoor dienen waarborgen te worden vastgesteld. Door te sturen op het gebruik en ontwerp van de landaanwinning kan de omvang van de te compenseren natuurwaarden sterk worden teruggebracht. Gefaseerde realisatie van de landaanwinning vergroot de kansen voor effectieve mitigatie en compensatie.

2.1 MITIGATIE EN OPTIMAAL GEBRUIK

Eisen aan landaanwinning

Op het besluit in PKB1 van PMR om een gebied voor 1000 ha landaanwinning ruimtelijk te reserveren, is het "nee, tenzij-principe" van toepassing, aangezien de beoogde locatie in Habitat- en binnenkort Vogelrichtlijngebied ligt. Dit betekent dat de landaanwinning alleen aangelegd kan worden voor deep-seagebonden activiteiten. De beoogde locatie van de landaanwinning betreft immers waardevol gebied vanuit de optiek van natuurbelang. Het gebied is overigens ook waardevol voor de visserij.

Fasering aanleg landaanwinning naar markt vraag

Hoewel in PKB3 een gebied voor 1000 hectare landaanwinning wordt gereserveerd in een concrete beleidsbeslissing (CBB), dient de feitelijke aanleg plaats te vinden in fasen, gekoppeld aan de markt vraag. Deze markt vraag

geldt uitsluitend deep-sea of daarmee verbonden activiteiten. Een markt vraag voor aanleg van 1000 ha in één keer wordt niet realistisch geacht, en daarmee ook de aanleg van een landaanwinning in één keer.

Vanuit de optiek van natuurbelang en natuurcompensatie is een gefaseerde aanleg (= gefaseerde invulling van de ruimtelijke reservering) zeer gewenst. De aanleg van de landaanwinning strekt zich naar verwachting uit over een lange periode. Door fasering worden de effecten op de zeenatuur en duinnatuur uitgesteld en gedoseerd in de tijd. Het scheidt ook ontwikkelingstijd om tijdig de compensatienatuur gereed te hebben. Tevens kan er door voortschrijdend inzicht en monitoring in de loop der jaren beter gemitigeerd worden bij volgende fasen en is er beter zicht op de meest effectieve compensatiewijze. Ten aanzien van de duinnatuur geldt dan nog specifiek dat (bij gefaseerde ontwikkeling van noord naar zuid) de voorspelde duineffecten pas gaan optreden bij het meest zuidelijk gelegen deel (indicatie laatste 200-500 ha).

Voor de visserij biedt een gefaseerde aanleg van de landaanwinning de mogelijkheid om het zeereservaat te monitoren en alternatieven te onderzoeken. Tevens wordt het verlies aan visgronden uitgesteld en gedoseerd in de tijd.

Dit vraagt om gefaseerde realisatie, waarbij voor elke fase voorzien moet zijn in afdoende natuureffect mitigerende en

natuurcompenserende maatregelen. Naar mening van de stakeholders dient de fasering van de aanleg van de landaanwinning aan de hand van de marktvraag in PKB3 hard verankerd te worden.

Optimaliseren ontwerp landaanwinning voor natuur

De referentie-ontwerpen zoals gepresenteerd in de PKB zijn nog niet geoptimaliseerd voor natuureffecten. Meer aandacht voor de mogelijkheden van natuurmitigatie door het ontwerp is gewenst, waarmee het wellicht mogelijk is om effecten op de zeereep, open droog duin, natte duinvallei en zeenatuur (deels) te voorkomen, zonder andere harde randvoorwaarden zoals de kustveiligheid, nautische aspecten en milieu-aspecten aan te tasten. Ook het bruto ruimtebeslag (3125 ha) kan mogelijk beperkt worden. Volgens de nationale en EU-richtlijnen dient er eerst optimale mitigatie van natuureffecten plaats te vinden, waarna de resterende natuureffecten dienen te worden gecompenseerd.

In het Programma van Eisen voor de landaanwinning wordt daarom een verdere aanscherping van ontwerpvoorwaarden opgenomen, waarbij in ieder geval wordt vastgelegd dat de landaanwinning boven de Haringvlietlijn wordt gesitueerd. Ook moeten naast kostenbesparing extra incentives in de aanbesteding worden ingebouwd, die de ontwikkelaar van de landaanwinning stimuleren om mitigerende maatregelen te treffen.

Mitigatie zandwinning optimaliseren

Het winnen van het voor de landaanwinning benodigde zand brengt effecten met zich mee voor natuur en visserij. Ook voor dit onderdeel dienen de effecten voor natuur optimaal gemitigeerd te worden. Speciaal aandachtspunt

daarbij is het onderscheid tussen tijdelijke effecten en permanente effecten; deze laatste zijn wellicht te voorkomen. Voorkomen dient te worden dat de compensatieopgave voor zeenatuur vergroot wordt door de voor landaanwinning benodigde zandwinning.

Het stimuleren van het gebruik van zand uit geulen en baggerwerkzaamheden verdient de voorkeur boven gebruik van zand uit nieuwe winlocaties op zee. De mogelijkheden hiertoe worden vergroot bij een gefaseerde aanleg.

2.2 AANDACHTSPUNTEN VOOR VERVOLG

Onderstaande aandachtspunten worden door de stakeholders ondersteund, en dienen in het vervolgtraject nader uitgewerkt te worden.

1. Aansluiten bij ONR-advies

Ten aanzien van de formuleringen inzake de "eisen aan gebruik en uitgifte" en "fasering van de aanleg naar de marktvraag" verder aansluiten bij het ONR-advies inzake PKB3 (nog in voorbereiding).

2. Gemeente Rotterdam verantwoordelijk

De gemeente Rotterdam is als projecttrekker landaanwinning verantwoordelijk voor het tijdig (bij het opstellen van het operationele ontwerp van de landaanwinning) regelen en realiseren van de mitigatie en de natuurcompensatie; deze verantwoordelijkheid kan niet worden overgelaten aan het consortium landaanwinning. Er is een groot risico dat natuurmitigatie in het operationele

ontwerp te weinig of natuurcompensatie te laat wordt gerealiseerd.

De gemeente Rotterdam is verantwoordelijk om met de desbetreffende andere overheden tot sluitende afspraken te komen over de realisatie van het natuurcompensatiepakket. Deels is het pakket immers niet op het grondgebied van de gemeente Rotterdam gesitueerd of ontbeert de gemeente Rotterdam de benodigde bevoegdheden.

3. Kwantificatie verlies en compensatie natuureffecten op onafhankelijke wijze

Verlies en compensatie natuureffecten zo veel mogelijk in kwantitatieve parameters laten bepalen en vastleggen. Toetsing van de effectvoorspellingen en compensatiemaatregelen te laten plaatsvinden, op onafhankelijke wijze, begeleid door een stuurgroep van stakeholders. De precieze wijze waarop is een punt van nadere invulling.

4. Compensatie tijdig realiseren

Sommige compensatiemaatregelen kunnen vroegtijdig worden gerealiseerd, ruim voordat de effecten zich voordoen. Dit is denkbaar bij zeereep- en droog duincompensatie, aangezien deze effecten zich met name in de laatste fasen van de landaanwinning zullen voordoen, de maatregelen nu al gewenst zijn en op breed draagvlak kunnen rekenen. Dit laat onverlet dat, mocht compensatie op voorraad gerealiseerd worden, de mitigatieplicht ten aanzien van het ontwerp van de landaanwinning niet vervalt. De mogelijkheid tot vroegtijdig compenseren wordt mede bepaald door de zwaarte van de nog te doorlopen procedures en de beschikbaarheid van financiële middelen.

5. Beoordeling mitigatiemaatregelen en compensatieplan per fase

Aangezien de landaanwinning in fasen wordt ontwikkeld en inzicht in de effecten pas beschikbaar is bij de definitieve ontwerpen, dient ook de beoordeling van de mitigatie en compensatie per fase plaats te vinden. Bij aanvang van elke fase dient helder te zijn:

- hoe in het definitieve ontwerp mitigatie op natuureffecten heeft plaats gevonden (verantwoording);
- welke natuureffecten zullen optreden;
- hoe deze natuureffecten gecompenseerd zullen worden;
- evaluatie van de resultaten van de voorgaande fase.

Daaraan gekoppeld dient een stuurgroep te worden ingesteld door de gemeente Rotterdam, waarin de direct betrokken stakeholders vertegenwoordigd zijn. Deze stuurgroep kan voor elke fase de onafhankelijke beoordeling van de mitigatiemaatregelen en compensatieplan begeleiden.

Dit laat onverlet de rol van het rijk als bevoegd gezag en toetser inzake de diverse procedures.

De landaanwinning per fase kan alleen voortgang vinden als er tijdig een goed compensatieplan is en dat ook tijdig gerealiseerd wordt.

6. Toets aanbesteding op mitigatie

Bij de aanbesteding dient de "mate waarin de effecten voor de natuur gemitigeerd worden" als belangrijk toetscriterium te worden opgenomen. Ontwerpen die leiden tot beperking

van de natuureffecten dienen extra gewaardeerd te worden in de weging bij de gunning.

7. Quick-scan duinnatuureffecten

Er wordt een quick scan uitgevoerd om de kansen van mitigatie van natuureffecten van de referentievarianten te verkennen (door het Expertisecentrum PMR). Over de inrichting en tijdsduur van de quick scan vindt nader overleg plaats met betrokken stakeholders. De resultaten van deze quick scan kunnen gebruikt worden om het Programma van Eisen aan te scherpen ten aanzien van de maximaal toelaatbare omvang van duinnatuureffecten bij de toetsing van de definitieve ontwerpen van de landaanwinning. De tijd is te kort om dat in PKB3 te verankeren.

3. RUIMTELIJK RESERVEREN 1000 HA & REALISATIE EERSTE FASE

In de PKB+ deel 3 voor PMR wordt ruimte gereserveerd voor 1000 ha landaanwinning in een concrete beleidsbeslissing (CBB). Tot de daadwerkelijke aanleg wordt in de PKB niet besloten, dit is een zaak van de projecttrekker (gemeente Rotterdam) en zal afhankelijk van de markt-vraag in fasen plaatsvinden.

De status van concrete beleidsbeslissing als "finaal afgewogen besluit" vereist een goede motivering en een exacte aanduiding in tekst en kaartbeeld (op land) of coördinaten (op zee), ingevuld met een aantal maatregelen.

Gekoppeld aan de ruimtelijke reservering voor de landaanwinning is het ook gewenst dat in de PKB+ deel 3 een ruimtelijke reservering voor het natuurcompensatiepakket voor de effecten die optreden bij een landaanwinning van 1000 ha wordt vastgelegd. Deze dient, net als de landaanwinning, als concrete beleidsbeslissing in de PKB te worden vastgelegd. De ruimtelijke reservering en CBB dienen als waarborg voor het "tijdig tot stand brengen van de natuurcompensatie", een vereiste van de Europese Habitatrichtlijn. In het Structuurschema Groene Ruimte en de Habitatrichtlijn geldt het voorzorgsbeginsel: "niet de statistische zekerheid van effecten telt, maar het vermoeden dat er mogelijk effecten kunnen optreden, zonder dat hier een absolute zekerheid over bestaat".

De ontwikkeling van natuurcompensatiemaatregelen kan, eveneens gekoppeld aan de landaanwinning, in fasen worden uitgevoerd. Het onderscheid tussen de ruimtelijke reservering van het eindbeeld en daadwerkelijke aanleg van de eerste fase is essentieel bij de beoordeling van het voorgestelde natuurcompensatiepakket.

Of het natuurcompensatiepakket dat ruimtelijk gereserveerd wordt in PKB3 ook daadwerkelijk wordt uitgevoerd, is afhankelijk van een aantal onzekerheden:

- hoe ontwikkelt zich de markt-vraag en daarmee de ontwikkelingssnelheid van de landaanwinning?
- treden de nu voorziene effecten daadwerkelijk op? (te beoordelen bij het definitieve (voor natuureffecten gemitigeerde) ontwerp van elke fase)
- treden er effecten op die bij het PKB-besluit nog niet (volledig) voorzien waren?
- is er op basis van voortschrijdend inzicht een betere compensatiemaatregel voorhanden?

Nader onderzoek ter voorbereiding op en gedurende de eerste fase van de landaanwinning kan deze onzekerheden reduceren. In hoofdstuk 4 wordt ingegaan op de specifiek uitgewerkte voorstellen voor compensatie van effecten op zeenatuur, open droog duin, natte duinvallei en zeereep.

Ruimtelijk reserveren in een CBB in PKB3 (ruim begrensde gebieden)	Ontwikkelen eerste fase
1000 ha landaanwinning	maximaal 400 ha landaanwinning
<ul style="list-style-type: none"> • voor landwinning benodigde zandwinning op zee • zeereservaat 31.250 ha voor Haringvlietmonding, in de Voordelta • 100 ha droog duin, bij Delfland-buiten • 23 ha zeereep op de Brouwersdam 	<ul style="list-style-type: none"> • locatie + techniek zandwinning (MER) • 12.500 ha zeereservaat met intensieve monitoring, voor Haringvlietmonding • droog duin en zeereep: snelle start • nader onderzoek zee- en duinnatuur mitigatie en compensatie voor totale landaanwinning • betrokkenheid stakeholders bij verdere uitwerking / detaillering van het natuurcompensatievraagstuk • beoordeling "zeenatuurcompensatie" na 10 jaar of voorafgaand aan tweede fase landaanwinning

De linkerkolom

De linkerkolom geeft aan dat in PKB3 vijf concrete beleidsbeslissingen worden opgenomen. Elke concrete beleidsbeslissing begrenst een ruim gebied waarbinnen de betreffende ingreep mag plaatsvinden. Het betreft hier volledig afgewogen besluiten, die concreet zijn, het is duidelijk welke activiteit/maatregel wordt beoogd.

De rechterkolom

De rechterkolom geeft de daarop aanvullende afspraken aan die gelden ten aanzien van ontwikkeling en aanleg van de eerste fase landaanwinning (uitgegaan wordt van maximaal 400 ha netto voor de eerste fase). Een tweede fase (fase welke de 400 ha-grens overschrijdt) kan pas starten, na beoordeling van de resultaten van de monitoring van het zeereservaat bij de eerste fase en de

diverse onderzoekresultaten naar andere alternatieven. Indien deze tweede fase meer dan 10 jaar na instelling van het zeereservaat aanvangt, dan vindt na 10 jaar deze beoordeling plaats.

Gezien de lange ontwikkelingstijd van zeereep en met name droog duin, is het verstandig om zo snel mogelijk met de aanleg hiervan te beginnen, zodat de compensatie gereed is voordat de effecten van latere fasen optreden. De gemeente Rotterdam zal bij de eerste fase ten minste 10 hectare zeereep op de Brouwersdam realiseren. Voor de overige hectares en de duincompensatie voor Delfland heeft de gemeente Rotterdam de intentie snel de aanleg te starten. Dit betekent dat wellicht uiteindelijk een kleiner oppervlak zeereep- en duinnatuurcompensatie kan voldoen.

4. EU-NATUURCOMPENSATIEPAKKET TOEGELICHT

In deel 1 van de PKB+ inzake het Project Mainportontwikkeling Rotterdam zijn acht opties voor natuurcompensatie gepresenteerd. Hoewel het kabinet haar voorkeur voor enkele opties te kennen gaf, zijn alle acht opties in de zomer van 2001 nader onderzocht op haalbaarheid en effectiviteit. Deze resultaten van dit onderzoek, uitgevoerd door het Expertisecentrum PMR, zijn als basisinformatie gebruikt in het stakeholdersoverleg.

4.1 ZEENATUUR-EFFECTEN EN COMPENSATIE-OPGAVE

Verlies aan (beschermde) zeenatuur

Als gevolg van de landaanwinning treedt direct verlies aan (beschermde) zeenatuur op door het ruimtebeslag van de landaanwinning in zee. Dit bedraagt in totaal circa 2500 ha bruto bij een landaanwinning van 1000 ha netto. Tevens is er sprake van permanente verstoring van circa 625 ha zeenatuur als gevolg van regelmatige suppletie en snelle stromingen.

Bij een gefaseerde aanleg treedt ook gefaseerd verlies aan zeenatuur op: bij een eerste fase tot 400 ha netto bedraagt het bruto verlies circa 1250 ha zeenatuur.

Zeereservaat vooralsnog enige oplossing

In PKB1 (p. 50) staat: "Het verlies aan zeenatuur wordt door het kabinet bij voorkeur gecompenseerd middels het

realiseren van een zeereservaat in de Haringvlietmond". Voor het verlies aan zeenatuur is door het Expertisecentrum van PMR berekend welk verlies wat betreft "functie, habitat en soort-specifiek verlies" aan natuurwaarden verwacht wordt als gevolg van de landaanwinning, en beschreven wat de compensatiebehoefte is (in een functie, habitat en soortspecifieke beschrijving). Dit vormt het uitgangspunt voor de keuze van compensatiemaatregelen voor zeenatuur. De ruimtelijke reservering voor de zeenatuurcompensatie-opgave is gebaseerd op deze berekeningen; het betreft gelijkwaardige compensatie voor verlies aan zeenatuur als gevolg van landaanwinning. Met "gelijkwaardig" wordt geduid op het streven zoveel mogelijk dezelfde "functie, habitat en soort" aan natuurwaarden terug te brengen als dat er verloren gaat.

In PKB1 is aangegeven dat een zeereservaat en eventueel het openen van het Oostvoornse Meer in aanmerking komen als compensatiemaatregel. Het nader onderzoek van het Expertisecentrum PMR heeft nogmaals bevestigd dat géén van de varianten voor het Oostvoornse Meer gelijkwaardige (qua functie, habitat en soort) natuurcompensatie oplevert, maar andersoortige kwalitatief waardevolle en zeldzame natuur. Met een zeereservaat is naar verwachting wel "gelijkwaardige compensatie" mogelijk. Gezien de onzekerheden rondom de optie Oostvoornse Meer (zie par 4.2) verdient de optie zeereservaat in deze fase van de besluitvorming de voorkeur als zeenatuurcompensatiemaatregel.

Diverse opties voor het maken van nieuwe zee op plekken waar nu land is, door de dijken door te steken en kreek-resten te maken zijn aangedragen (onder andere de Scharreze), maar bieden niet het benodigde type zeenatuurcompensatie.

De optie zeereservaat in de Voordelta biedt volgens het onderzoek van het Expertisecentrum PMR wel de benodigde "gelijkwaardige compensatie". De optie heeft echter consequenties voor de andere gebruikers van de zee, met name de visserij- en recreatiesector.

Visserijbelang

De economie van de Rotterdamse haven verdringt een andere florerende en perspectiefrijke bedrijfstak: de visserij. Net als voor de mainport Rotterdam de "deep sea ruimte" een schaars goed is, worden voor de visserij de "visserijgronden" een schaars goed. Er komen meerdere bedreigingen op de visserij af. Er treedt een cumulatie van activiteiten op in de Noordzee-kustregio met effecten op de visserij (zandwinning, landaanwinning, windmolens, kabels, vaargeulen/routes, kustverdedingssuppleties, etc).

De gemeente Goedereede en de visserijsector hebben vanwege hun visserijbelangen aangegeven tegen een zeereservaat te zijn. De gemeente Goedereede is evenwel, onder de voorwaarden van dit akkoord, bereid haar medewerking te verlenen.

Onzekerheden

Het Expertisecentrum PMR geeft aan dat met 31.250 ha zeereservaat de zeenatuureffecten gecompenseerd worden van 1000 ha LA (2500 bruto + 625 ha verstoring).

De onderbouwing hiervan bevat evenwel onzekerheden, omdat er maar beperkte gegevens uit de praktijk beschikbaar zijn. Met name de "factor 10" wordt door diverse partijen in twijfel getrokken. Hierdoor is het moeilijk aan te geven hoe met de invulling van het zeereservaat omgegaan zou moeten worden. De onzekerheden hebben betrekking op:

- de gevolgen van de landaanwinning voor natuurwaarden;
- de intensiteit en verspreiding van de visserij en daarmee de gevolgen van de landaanwinning, zandwinning en natuurcompensatie op de visserij;
- de impact van de visserij op de zeenatuurwaarden;

Voorstel zeereservaat bij 1e fase landaanwinning

Zoals aangegeven in hoofdstuk 2 zou vanuit het natuurcompensatie-vraagstuk een fasering van de landaanwinning en daarmee van realisatie van de natuurcompensatie wenselijk zijn. Gefaseerde aanleg van de landaanwinning is een voorwaarde om aan de genoemde onzekerheden ten aanzien van het zeereservaat tegemoet te kunnen komen; het biedt de ruimte voor monitoring en een nadere afweging.

Een zeereservaat met intensieve monitoring als tijdelijk gebied van ca. 12.500 ha in de Haringvlietmonding, gekoppeld aan de 1e fase van de landaanwinning, voor een periode van 10 jaar (of tot realisatie van de volgende fase van de landaanwinning) kan het noodzakelijke kwantitatieve en kwalitatieve feitenmateriaal leveren over het effect van maatregelen in het kader van een zeereservaat ten aanzien van de diverse versturende gebruiksfuncties. De maatregelen dienen niet alleen het

weren van verstorende visserij te betreffen, maar ook verstorende recreatie en andere verstorende gebruiksactiviteiten in het zeereservaat.

Beoordeling na 10 jaar of bij 2e fase landaanwinning

Na 10 jaar of bij de aanleg van de tweede fase landaanwinning dient een herbeoordeling plaats te vinden van de zeenatuurcompensatie. Bekeken dient te worden wat de meest effectieve wijze van invulling van de zeenatuurcompensatie is voor de landaanwinning als geheel, op basis van de monitoringresultaten van het zeereservaat 1e fase én het nader onderzoek naar alternatieve opties.

Overige aandachtspunten zeereservaat 1e fase:

- het zeereservaat 1e fase dient ruimtelijk aan te sluiten op de in het kader van de Natuurbeschermingswet reeds aangewezen meest kwetsbare gebieden;
- in principe wordt de Natuurbeschermingswet als juridisch kader gehanteerd om maatregelen te kunnen treffen en te handhaven;
- na PKB3 dient door het RIVO een nader onderzoek naar de visserijdruk uitgevoerd te worden;
- een nulmeting van de natuurwaarden en visserijsituatie;
- het monitoren en kwantificeren van de effecten op de zeenatuur van de landaanwinning eerste fase;
- het monitoren en kwantificeren van de effecten op de visserij en recreatie van de landaanwinning eerste fase;
- het monitoren en kwantificeren van de effecten van maatregelen in het zeereservaat-proefgebied op de natuurwaarden (incl. onderzoek naar "factor 10");
- het monitoren en kwantificeren van de effecten van maatregelen in het zeereservaat op de visserij en recreatie;

- maatregelen treffen voor de handhaving van het zeereservaat (inclusief toezicht);
- na PKB4 onderzoek starten naar alternatieve mogelijkheden voor zeenatuurcompensatie ten behoeve van de volgende fasen landaanwinning, onder andere onderzoek naar het openen van de Grevelingen door een stormvloedkering in de Brouwersdam;
- het project "zeereservaat eerste fase" kan mogelijk worden aangemeld bij de EU als proefproject in het kader van Integrated Coastal Zone Management (ICZM). Deze mogelijkheid wordt bekeken (dit levert geen bijdrage aan de EU-natuurcompensatie-opgave).

De gemeente Rotterdam is verantwoordelijk voor realisatie van het zeereservaat, de monitoring en het onderzoek. De gemeente Rotterdam zal hiertoe met betrokken overheden in overleg treden. Daarnaast laat de gemeente Rotterdam zich bijstaan door een stuurgroep die dit traject begeleidt vanuit de betrokken stakeholder-organisaties (de gemeenten Goedereede en Westvoorne, Vereniging Natuurmonumenten, Stichting Noordzee en Productschap Vis worden hiervoor uitgenodigd). Deze stuurgroep kan onafhankelijke toetsing van rapportages begeleiden. De organisatie van de realisatie van de eerste fase van het zeereservaat dient in overleg met de betrokken stakeholders direct na PKB3 te worden opgepakt, gezien de benodigde voorbereidingstijd voordat maatregelen en monitoring geëffectueerd kunnen worden. Dit geeft ook het positieve signaal aan de EU, dat de compensatie van zeenatuur serieus en effectief opgepakt wordt.

4.2 OOSTVOORNSE MEER

In PKB1 (p. 49) is het "Oostvoornse Meer" aangeduid als compensatie-optie voor zeenatuur. De tekst luidt letterlijk (p. 50): "Naast het zeereservaat zal in de periode tot PKB-plus deel 3 het openstellen van het Oostvoornse Meer (230 ha) als mogelijke compensatie-optie voor de zeenatuur worden bestudeerd. Het openstellen van het Oostvoornse Meer biedt andere natuurwaarden dan de natuurwaarden, die verloren gaan door de landaanwinning. Het openstellen zou echter een belangrijke kwaliteitsimpuls voor het ecosysteem van de Voordelta kunnen betekenen. Naar deze kwaliteitsimpuls zal nog nader onderzoek worden gedaan." De PKB geeft tevens aan (p. 40/41) dat ook "in het kader van projectactiviteiten die bijdragen aan de verbetering van de leefomgevingskwaliteit gekeken zal worden naar het openen van het Oostvoornse Meer middels een doorbraak van de Brielse Gatdam; er wordt een onderzoek ingesteld naar de wenselijkheid van deze activiteit".

Het Expertisecentrum PMR heeft nader onderzoek uitgevoerd naar de natuurcompensatie-opties, waaronder het Oostvoornse Meer. Dit onderzoek bevestigt de PKB1-tekstpassage. Aan het openstellen van het Oostvoornse Meer blijken nog een groot aantal onzekerheden te kleven, waarvan de bij doorbreking van de Brielse Gatdam benodigde ingreep in de oude zeekering de voornaamste is. In het nader onderzoek is eveneens bekeken of het Oostvoornse Meer als compensatie kan dienen voor een eventuele afname van slikken en bijbehorende natuurwaarden. Naar de mening van het stakeholdersoverleg is het openen van het Oostvoornse Meer niet de geëigende maatregel om het eventuele natuurwaardenverlies van

slikken te compenseren, er kleven teveel onzekerheden aan en er zijn genoeg andere maatregelen denkbaar in de sfeer van mitigatie door aanpassing van het ontwerp van de landaanwinning en compensatie binnen de Voordelta.

Voorwaarde voor de EU-natuurcompensatie is dat "vervanging door gelijkwaardige natuurwaarden moet plaatsvinden en de compensatie beschikbaar moet zijn op het moment dat verwacht wordt dat mogelijke effecten gaan optreden". Naar huidig inzicht kan het openen van het Oostvoornse Meer niet aan deze voorwaarde voldoen; het biedt niet de benodigde gelijkwaardige natuur, daarnaast kleven er op dit moment onzekerheden aan de haalbaarheid. Uit het nader onderzoek van het Expertisecentrum PMR blijkt dat het zeereservaat de benodigde gelijkwaardige compensatie van zeenatuurwaarden naar verwachting wel kan bieden.

Uit het rapport van Expertisecentrum PMR blijkt ook dat de autonome ontwikkeling van het Oostvoornse Meer zowel vanuit ecologisch en recreatief oogpunt negatief is. Met maatregelen als zoutwaterinlaat, invoeren van peilvariatie en gedeeltelijke opvulling kan deze achteruitgang ook op de langere termijn voorkomen worden en bovendien een impuls gegeven worden aan de natuur- en recreatieve kwaliteiten van het Oostvoornse Meer.

Om deze redenen onderschrijven de stakeholders de voorkeur die het kabinet in PKB1 uitspreekt voor het zeereservaat als compensatiemaatregel voor zeenatuur voor de eerste fase landaanwinning en bevelen zij aan het als leefbaarheidsmaatregel opgenomen BRG-project Openen Oostvoornse Meer te wijzigen in BRG-project Kwaliteitsimpuls Gesloten Oostvoornse Meer (zie par. 5.2).

4.3 ZEEREEP- EN DROOG DUIN-EFFECTEN EN COMPENSATIE-OPGAVE

Compensatie-opgave

In het onderzoek van het Expertisecentrum PMR zijn voor de worst case-situatie de effecten van de (referentievarianten van de) landaanwinning voorspeld. Het betreft:

- ca. 23 ha zeereep
- ca. 16 ha open droog duin (te compenseren met 100 ha nieuw open droog duin)
- ca. 10 ha natte duinvallei (wordt meegenomen in de 100 ha nieuw open droog duin)

Uitgaan van de worst case is van belang vanuit het voorzorgsprincipe en wordt door de stakeholders ondersteund.

Evenwel zoals in hoofdstuk 2 aangegeven kunnen door verdere ontwerpoptimalisatie de voorspelde natuureffecten (voor de worst case-situatie) beperkt of voorkomen worden. Dit beperkt dan de benodigde compensatie-omvang. Hierover wensen de stakeholders meer duidelijkheid. Het Expertisecentrum van PMR zou in een quick-scan op een rij kunnen zetten, in hoeverre mitigatie de effecten op duinnatuur verder kan minimaliseren en op welk moment de effecten gaan optreden (indicatie: na 500 - 800 ha).

Het resultaat van de quick scan dient te worden vertaald in het Programma van Eisen voor de landaanwinning. De eis dient dan opgenomen te worden dat het uiteindelijke ontwerp zodanig moet worden vormgegeven, dat geen of beperkt effect op het duingebied zal optreden.

Bij gebrek aan zekerheid op dit punt, gaan de stakeholders vooralsnog uit van de referentievarianten van de landaanwinning. De partijen vinden het wenselijk om ondanks de eventuele mogelijkheden voor mitigatie van duinnatuureffecten de compensatieruimte te reserveren. Hierdoor is er zekerheid dat er in geval van onvoorziene duineffecten de ruimtelijke voorwaarden zijn geschapen zodat de compensatie voortvarend kan worden uitgevoerd. Aangezien het mogelijke effect op de duinen pas bij aanleg van de laatste fase(n) van de landaanwinning optreedt, is er de tijd om dit aspect nader te onderzoeken en tot vergaande ontwerpoptimalisatie te komen.

Zeereepcompensatie: 23 ha reserveren op Brouwersdam

Er dient ruimte gereserveerd te worden voor 23 hectare zeereep-compensatie. Het Expertisecentrum PMR geeft in haar nader onderzoek aan dat er twee geschikte locaties zijn waar dit geheel of gedeeltelijk gerealiseerd kan worden: op de Brouwersdam en op de landaanwinning. Een aantal stakeholders heeft aangegeven een voorkeur te hebben voor de Brouwersdam, tenminste voor een deel van de benodigde zeereepcompensatie. Om die reden is het voorstel om in de PKB+ deel 3 in een CBB 23 hectare zeereepcompensatie op de Brouwersdam te reserveren.

Eventuele zeereepcompensatie op de landaanwinning kan indien gewenst alsnog worden opgenomen in het uiteindelijke ontwerp van de landaanwinning.

Voorkeursoptie droog duin: Delfland-buiten

In PKB1 is aangegeven dat er ruimte gereserveerd dient te worden voor 100 hectare droog duin. Het Expertisecentrum PMR geeft aan dat er twee mogelijke opties zijn waarbij de natuurwaarden gelijkwaardig gecompenseerd worden: Delfland-buiten en de Brouwersdam. De optie Delfland-binnen biedt onvoldoende gelijkwaardige compensatiewaarde. Ook de opties "De Enden", "Oostduinen" en "Strandhaak" zijn afgefallen op basis van het nader onderzoek door het Expertisecentrum PMR.

Van de twee resterende opties geniet Delfland-buiten om meerdere redenen de voorkeur:

- Delfland-buiten ligt niet in Habitat/Vogelrichtlijn-gebied;
- Delfland-buiten biedt ecologische versterking van een gewenste aanvulling op de bestaande smalle zeereep en duinrand ten noorden van de Waterweg. De optie Brouwersdam biedt relatief minder ecologische versterking van het duingebied van Goeree, waar al veel duingebied aanwezig is;
- Delfland-buiten past in het kabinetsbeleid/5e Nota en sluit aan op het traject van de Hollandse Kustvisie;
- Delfland-buiten geeft een forse impuls aan de natuurkwaliteit ter plaatse en daarmee ook aan de leefomgevingskwaliteit van de regio Delfland. Binnen de kaders van de Natuurbeschermingswet is recreatief medegebruik van het nieuwe natuurgebied mogelijk;
- Delfland-buiten integreert natuurkwaliteit, leefbaarheidsimpuls, kustveiligheid en dynamisch kustbeheer in één project. Het nieuwe natuurgebied geeft extra bescherming aan de (verzwaarde) waterkering.

4.4 ANDERE NATUUREFFECTEN EN COMPENSATIEOPGAVE

Ook voor effecten op een natte duinvallei (ca. 10 ha) geldt een compensatieopgave. Deze kan echter worden geïntegreerd in het project open droog duin.

De veranderingen in natuurtypen in de Haringvlietmonding (m.n. toename van slikken en platen ten koste van ondiepe zee) worden door het Expertisecentrum PMR berekend aan de hand van de definitieve resultaten van de bandbreedtestudie morfologie Haringvlietmonding. De betreffende getallen zijn gebaseerd op de referentieontwerpen met een geheel zachte zeewering, conform PKB1. De effecten bij een deels harde zeewering zijn onvoldoende onderzocht. Wel is duidelijk dat het suppletiezand ten behoeve van de zeewering in combinatie met het ontwerp van de landaanwinning in hoge mate bepalend zijn voor de resultaten.

Het is mogelijk dat de definitieve ontwerpen van de (fasen van de) landaanwinning tot een andere mix van negatieve natuureffecten leiden. Indien dat alsnog het geval is, zullen daar passende EU-proof compensatiemaatregelen getroffen moeten worden.

5. EXTRA LEEFBAARHEIDSMATREGELEN VOORNE EN GOEREE

Naast de verplichte EU-proof natuurcompensatie dient er naar de mening van de stakeholders ook in het kader van leefbaarheidsverbetering geïnvesteerd te worden in de kustregio. Er bestaat in de kustregio het gevoel van een algemene milieudruk en -hinder die als gevolg van de landaanwinning verder zal toenemen. De gemeente Rotterdam is bereid om extra leefbaarheidsmaatregelen voor Voorne en Goeree te ondersteunen.

5.1 LEEFBAARHEIDSMATREGELEN ALS EXTRA COMPENSATIE

Het haven- en industriegebied van Rotterdam veroorzaakt milieudruk op de leefomgeving van de kustregio (o.a. geluid, stof, stank, visuele hinder, sluisverkeer), die nog verder zal toenemen bij aanleg van de landaanwinning. Extra investeringen in de verbetering van de woon- en leefomgeving zijn gewenst. De gemeente Rotterdam heeft aangegeven enkele projecten ter verbetering van het woon- en leefklimaat van Voorne en Goeree te willen ondersteunen, met dien verstande dat:

- het integrale projecten betreft die een kwaliteitsslag voor de leefbaarheid realiseren;
- er een breed draagvlak bij de betrokken stakeholders voor de voorstellen is;
- de natuur- en recreatieve waarde toeneemt.

De extra leefbaarheidsprojecten worden door Rotterdam ondergebracht in:

- het project Gebiedsgericht Beleid uit het BRG-programma (Oostvoornse Meer, rotonde en transferium Kleijndijk, Oosterland, natuur- en recreatieprojecten Goeree);
- het project Landaanwinning (geluidscherm Haven-spoorlijn);
- andere bestaande kaders (Slijkgat).

Per project wordt de bijdrage van de gemeente Rotterdam en eventuele andere financiers bepaald, in overleg tussen de gemeente Rotterdam en de direct betrokkenen. Doel is om de projecten op korte termijn te realiseren, binnen tien jaar en indien mogelijk al binnen drie jaar.

5.2 LEEFBAARHEIDSMATREGELEN OP VOORNE

Onderstaande projecten zijn ingebracht als gewenste maatregelen ter verbetering van de leefbaarheid op Voorne. Vrijwel alle projecten zijn gesitueerd nabij de grens van Voorne met het havengebied van Rotterdam, daar waar de effecten van de landaanwinning voelbaar zijn. Ook de Rotterdamse bevolking is gebaat bij deze investeringen in natuurkwaliteit, recreatieve kwaliteit, bereikbaarheid en veiligheid.

1. Kwaliteitsimpuls gesloten Oostvoornse Meer

Het Oostvoornse Meer was van oorsprong gevuld met (zout) zeewater. Door neerslag en afwatering van het aangrenzende duingebied wordt het meer geleidelijk zoeter. Op termijn zal een omslag van een brakwatermilieu naar een zoetwatermilieu plaatsvinden, wat gepaard gaat met ongewenste bijverschijnselen voor flora, fauna en recreatie, zoals bovenmatige algengroei.

Door middel van het realiseren van een zoutwateraanvoer wordt de verzoeting van het meer tegengegaan. Met een pijpleiding kan bij vloed zout water uit de Mississippihaven worden ingelaten. Randvoorwaarde is dat het water van goede kwaliteit is. Met een uitlaatwerk en aanpassing van de technische detaillering van de oevers kan vervolgens peilvariatie in het meer worden gebracht. Gekoppeld aan een gedeeltelijke verondieping in het zuidoostelijke deel van het Oostvoornse Meer (Groene Strand als lagune) wordt hiermee ontwikkeling van bijzondere ecologische waarden gestimuleerd. Ook de aanleg van natuurvriendelijke oevers draagt hieraan bij.

2. Geluidscherm Havenspoorlijn

In de gemeente Westvoorne, in het bijzonder in de kern Oostvoorne, wordt de geluidhinder van de Maasvlakte als zeer hinderlijk ervaren en vormt deze een inbreuk op het woon- en leefmilieu in de gemeente. Het railverkeer neemt daarbij een belangrijke plaats in en zal nog sterk toenemen. Dit zal tevens negatieve effecten hebben op de aanwezige recreatieve en ecologische functies.

Door plaatsing van een geluidscherm wordt de geluidhinder van de havenspoorlijn sterk teruggedrongen en daarmee

het woon- en leefmilieu positief beïnvloed. De stakeholders zijn van mening dat deze maatregel getroffen moet worden als direct uitvloeisel van de hinder van de landaanwinning.

3. Ronde Kleijdijk, transferium en fietsvoorzieningen

Zowel op de kruising Tichelarijweg/Kleijdijk als op de aansluiting van de Brielseweg op de Kleijdijk komen veel ongevallen voor. Dit aantal wordt gereduceerd door reconstructie van dit wegvak, onder meer door de aanleg van een rotonde. Daarmee wordt tevens de ontsluiting van het dorp Oostvoorne verbeterd en wordt een nieuwe ontsluiting van Kruiningers Gors mogelijk. Voor de directe omgeving van de rotonde bestaan plannen om het historische terrein Steenenbaak en Kogelgloeioven als museumgebied verder te ontwikkelen. Daarbij wordt een recreatief transferium voorzien, bedoeld om bezoekers met de auto de gelegenheid te geven het gebied verder per fiets te verkennen. De aanleg van twee nieuwe fietspaden onderlangs de Noorddijk (1 km) en de Heijndijk (2 km) maakt een verbinding met het duingebied, de zuidoever van het Brielse Meer en het terrein van Steenenbaak en Kogelgloeiover.

4. Oosterland: ontwikkeling (natte) natuur en recreatie

In het kader van de Gebiedsgerichte Aanpak ontwikkelt het recreatieschap Voorne-Putten-Rozenburg een plan voor inrichting van een smalle zone voor recreatie en natuur aan de zuidoever van het Brielse Meer. Inmiddels is besloten het studiegebied te verleggen tot de provinciale weg. Het gaat hier om 100 ha extra bovenop de afspraak uit het Brouwerakkkoord. Hiermee wordt een integrale benadering mogelijk, waarbij naast uitbreiding van het natuur- en recreatieareaal mogelijkheden zijn voor inpassing van

agrarisch natuurbeheer en recreatief medegebruik. Het recreatief transferium kan op deze manier worden ingepast in een aantrekkelijke omgeving. Er ontstaat een recreatief kustlandschap, zoals bedoeld in de Ontwikkelingsvisie toerisme.

Vooralsnog wordt globaal gedacht aan de aanleg van een brede groenzone langs de zuidrand van de Kruiningergors, de oever van de Brielse Meer en mogelijk de westrand van Brielle, waarin de mogelijkheden voor natuur en recreatie worden gecombineerd. Naar het zuiden toe krijgt het agrarisch (mede)gebruik de overhand waarbij specifiek beheer met inzet van subsidies mogelijk is. De noord-zuidlopende watergangen kunnen worden benut voor de ontwikkeling van natuurzones gecombineerd met wandelpaden. Een dergelijke aanpak zal leiden tot een versterking van de kwaliteit van de woon- en verblijfsomgeving.

5. Strype (verkenning)

Het waterschap Brielse Dijkkring start op dit moment een onderzoek en planvorming op van een geïntegreerd project rondom het voormalige riviertje de Strype. Daarbij gaat het om een combinatie van waterberging, natuurontwikkeling, recreatief medegebruik en agrarisch natuurbeheer. De betrokken stakeholders ondersteunen een verkennend onderzoek. Aan de hand van dit verkennend onderzoek bepalen de stakeholders in welke mate het project kan bijdragen aan de leefkwaliteit. Op basis hiervan bepaalt Rotterdam een eventuele bijdrage.

5.3 LEEFBAARHEIDSMATREGELEN OP GOEREE

In overleg met gemeente Goedereede, de andere stakeholders en de gemeente Rotterdam is onderstaand pakket van extra leefbaarheidsmaatregelen voorgesteld.

1. Garantie bevaarbaarheid Slijkgat: 5,5 m diepte

Het Slijkgat is de levensader voor de visserij van Stellingendam, maar wordt ook gebruikt door schepen met het achterland als bestemming. Met Rijkswaterstaat is destijds afgesproken dat het Slijkgat de hoofdgeul is, de overige geulen slibben dicht. Door de kieropenstelling van de Haringvlietdam en de landaanwinning verandert er mogelijk een en ander in de kustmorfologie. De gemeente Rotterdam geeft de garantie aan de gemeente Goedereede dat het Slijkgat op 5,5 m diepte zal houden. Dit kan door jaarlijks met een toegewijde zuiger over een lengte van nu ca. 1800 m onderhoudsbaggerwerk te laten verrichten. Dit op basis van de meest recente peilingen die (nu al) 4 maal per jaar door Rijkswaterstaat plaatsvinden. Dit alles op basis van de huidige gegevens. Het betreft hier een structurele verplichting. Het wordt meegenomen in de onderhoudsbaggerwerkzaamheden voor de Eurogeul.

2. Herstel schurvelingen- en zandwallenlandschap Goeree door verplaatsen recreatiebedrijven

De intensiteit van de recreatiebedrijven in het cultuurhistorisch en ecologisch waardevolle en voor Goeree karakteristieke schurvelingen en zandwallenlandschap kan verminderd worden, door uitplaatsing van één of meer recreatiebedrijven naar een verplaatsingsgebied. Dit verplaatsingsgebied is al in het Streekplan aangewezen en de bestemmingsplanwijziging is momenteel in procedure.

Het plan is met de gegadigden (de recreatiebedrijven) reeds besproken. Het project heeft een extra financiële impuls. Het betreft een project in het kader van de Gebiedsgerichte aanpak Kop van Goeree. Er wordt een bijdrage van Rotterdam gevraagd voor verplaatsingskosten van de recreatiebedrijven en realisatie van nieuwe infrastructuur voor het verplaatsingsgebied.

3. Collectieve voorzieningen verplaatsingsgebied

In het verplaatsingsgebied zijn collectieve recreatieve voorzieningen voorzien, welke zowel door de inwoners van Goeree als door recreanten gebruikt kunnen worden. Er wordt een bijdrage van Rotterdam gevraagd voor het realiseren van collectieve voorzieningen en de bijbehorende infrastructurele aanpassingen.

4. Natuurontwikkeling binnenduinrand Goeree

Het betreft aanvullende financiering voor de ontwikkeling van nieuwe natuur in de binnenduinrand tussen Ouddorp en Goedereede-Havenhoofd. Voor de grondaankoop komt uit bestaande kaders geld beschikbaar. De aanvullende financiering kan worden gebruikt om op minnelijke basis de bedrijven van agrariërs in het betreffende gebied te verplaatsen naar een locatie elders en daarmee de gronden vrij te maken voor natuurontwikkeling met recreatief medegebruik.

6. OVERIGE COMPENSATIE GOED REGELEN

De landaanwinning, zandwinning, natuurcompensatie- en extra leefbaarheidsmaatregelen kunnen de bestaande belangen van organisaties, bedrijven en individuen aantasten. De compensatie hiervan dient adequaat geregeld te worden.

Regeling voor plan- en nadeelcompensatie

De planshade en nadeelcompensatie voor zowel de landaanwinning, de zandwinning, de EU-proof natuurcompensatiemaatregelen als de extra leefbaarheidsmaatregelen dient goed geregeld te worden.

Directe en indirecte effecten van deze projecten op de visserij en recreatie die aangetoond worden, dienen tenminste volgens de vigerende planschaderegeling en de nadeelcompensatieregeling van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat vergoed te worden.

Eventuele effecten van de landaanwinning op de larvenstroom in de Noordzee dienen gemonitord worden. In dit onderzoek dienen ook de eventuele gevolgen op de ontwikkeling van de visbestanden betrokken te worden.

De gemeente Goedereede en de visserijsector vinden een specifieke nadeelcompensatieregeling voor de visserij noodzakelijk. De stakeholders adviseren het rijk om met de visserijsector in joint fact finding te onderzoeken of en op welke punten de bestaande regelingen mogelijk tekortschieten en of dit aanleiding geeft voor ontwikkeling van een meer toegespitste nadeelcompensatieregeling, die

recht doet aan de specifieke belangen van de visserijsector. Geadviseerd wordt het Produktschap Vis hiervoor uit te nodigen.

Niet verstorende recreatie behouden of compenseren

De niet-verstorende recreatie op het strand en voor de kust van Voorne en Goeree dient te worden behouden. Het verlies van strandrecreatie (tot 10.000 bezoekers/dag) op de huidige Maasvlakte dient te worden gecompenseerd op de landaanwinning.

Belevingswaarde zeereservaat verhogen

Het zeereservaat biedt kansen om maatregelen/voorzieningen te treffen in en aan de rand van het zeereservaat, op de landaanwinning, Voorne en Goeree om de belevingswaarden van het zeereservaat te verhogen. Deze maatregelen worden geacht ten laste te komen van de kosten van het zeereservaat.

BIJLAGE 1 SAMENSTELLING STAKEHOLDERSOVERLEG

Voorzitter

- J.G.M. Alders

Deelnemers

- ANWB, J.A.G.W. Droogers
- Deelgemeente Hoek van Holland, Th. van Eijk
- Gemeente 's-Gravenzande, W. Oostenbrink
- Gemeente Goedereede, C. Sinke, D.A. Koppenol
- Gemeente Rotterdam, P.J.H.M van Dijk, A. Doe, R. Dekker
- Gemeente Westvoorne, M.C. Groenewegen, L.J. Dorst
- Hoogheemraadschap van Delfland, W.H.M. Aalbers
- Provincie Zuid-Holland, D.C. Dekker, L. van der Sar, W.J. van den Ende
- Recreatieschap Voorne-Putten-Rozenburg, E.J. Groosman, H. le Pair
- Stadsregio Rotterdam, A. Latenstein van Voorst-Woldringh, W. Rietveld
- Stichting Duinbehoud, M.J.P.M. Janssen
- Stichting de Noordzee, F. Groenendijk
- Vereniging Natuurmonumenten, C.N. de Boer, W.F.G. Alblas
- Waterschap Brielse Dijkkring, D. Monster
- Zuidhollands Landschap, G. van den Berg, J. de Jong

Waarnemers

- PMR, H. van Zwam, W. de Meulemeester, R. van den Tempel, H. Brouwer, F. Neumann
- Ministerie van LNV, J. de Jong
- ROM Rijnmond, J. Laan

Procesteam

- DHV Management Consultants, Th.F. Klink, H.R. Kohlmann, E.C. Blom

Nadere informatie

DHV Management Consultants, Postbus 1076, 3800 BB, Amersfoort, 033-468 3040, info-mc@dhv.nl, www.dhvmc.nl